

ВІДГУК

**офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента
Шароватової Олени Павлівни
на дисертацію Анголенко Валентини Володимирівни
«Підготовка майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення
соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від
відбування покарання з випробуванням»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка**

Дисертаційне дослідження Анголенко В.В., присвячене проблемі підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням, є гостро актуальним в умовах об'єктивних реалій сьогодення. Це пояснюється дедалі зростаючою проблемою вітчизняного суспільства зі збільшення кількості правопорушень, вчинених дітьми та підлітками, внаслідок укорінення у сучасній українській державі таких негативних явищ, як зменшення виховного потенціалу родини, зростання рівня бездоглядності, безробіття, проституції, наркоманії та відповідно зниження морального рівня підростаючого покоління. Нові вимоги до працівника соціальної сфери, пов'язані і з необхідністю перезавантаження системи «неповнолітній правопорушник – фахівець – громада», що постали як результат реформуванням пенітенціарної системи та змін у нормативно-правовій базі держави.

Головні наукові положення та зміст дисертації Анголенко В.В. свідчать, що у своїй роботі авторка вирішує протиріччя між загостренням проблеми дитячої злочинності, а отже, зростанням потреби держави у працівниках соціальної сфери, підготовлених до професійної взаємодії з неповнолітніми правопорушниками, і недостатнім використанням можливостей закладів вищої освіти соціально-педагогічного профілю з підготовки кадрів, здатних вирішувати проблеми дитячої злочинності; упровадженням у пенітенціарній системі нової відновлювальної парадигми покарань щодо неповнолітніх, що зумовило введення до штату служби

пробації нового суб'єкта – соціального вихователя, і відсутністю науково обґрунтованої методологічної бази професійної діяльності та підготовки майбутніх працівників служби пробації до соціально-виховної роботи з дітьми; багатогранністю та складністю підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, які відбувають покарання не пов'язане з позбавленням волі, і недостатньою розробленістю питання педагогічних умов такої підготовки, які б забезпечили ефективність цього процесу.

Отже, рецензована робота окреслює проблемні питання процесу підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи з неповнолітніми правопорушниками в службі пробації, розкриваючи педагогічні умови підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Дисертація має логічну структуру, складається з двох розділів, висновків до кожного розділу та загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Обсяг дисертації не виходить за межі, передбачені вимогами, встановленими для кандидатських дисертацій.

Для вирішення завдань дослідження Анголенко В.В. обрано аргументовану наукову базу. Дисертанткою використано комплекс теоретичних, емпіричних та статистичних методів. Про ґрунтовний підхід до наукового дослідження свідчить науково-теоретичне обґрунтувати й експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Викликає повагу послідовність дисертантки у дослідженні стану підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням, з позицій генезису і сучасного педагогічного феномену.

Авторка уточнює та конкретизує понятійно-термінологічного апарат дослідження, зокрема поняття «майбутній працівник соціальної сфери», «підготовка майбутнього працівника соціальної сфери», «соціально-педагогічний супровід неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням».

Соціально-педагогічний супровід неповнолітніх правопорушників розуміється в роботі як процес, що передбачає спільну взаємодію, взаємодопомогу суб'єкта й об'єкта супроводу на основі прогнозування перспектив поведінки дитини й оцінки її самопроявів, спрямований на забезпечення необхідної допомоги, підтримки, стимулювання осмислення неповнолітнім правопорушником себе як особистості, забезпечення його соціально прийнятної поведінки, спілкування, допомоги у навчанні, отриманні професії, необхідної для повноцінної життєдіяльності та професійного самовизначення, спонукання до самостійності, засвоєння нових соціальних ролей, накопичення досвіду відповідної соціальної поведінки.

Підготовка майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх правопорушників визначається дослідницею як процес набуття студентами – майбутніми соціальними працівниками – сукупності знань, умінь і навичок, які використовуються під час роботи в колі специфічних соціальних проблем із ресоціалізації неповнолітнього правопорушника, результатом чого є здатність майбутнього працівника соціальної сфери вирішувати відповідні професійні завдання (освітні, соціально-терапевтичні, правозахисні, психолого-реабілітаційні, консультаційні тощо).

Позитивно слід оцінити розробку структурно-логічної схеми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням, яка враховує репрезентовані у навчальних планах підготовки майбутніх працівників соціальної сфери освітні цикли та передбачає розподіл дисциплін за курсами та семестрами з їх розгорнутою

характеристикою розроблених елементів змісту (тем, питань, навчальних спецкурсів), рекомендованих для вдосконалення підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Важливим елементом структурно-логічної схеми є визначені дисертанткою інтегруючі міжпредметні зв'язки, що вказують на можливість посилення потенціалу дисциплін, спрямування його на формування компетентності фахівців у питаннях соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх правопорушників.

Визначивши та теоретично обґрунтувавши, у ході експериментальної роботи дисертантка апробує педагогічні умови підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Серед них:

- актуалізація потенціалу елементів змісту професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням, що мала поетапне здійснення;

- використання контекстних технологій навчання у процесі професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери, яка реалізовувалась під час проведення занять з елективних курсів «Основи соціальної роботи в службі пробації», «Соціальна робота в умовах пенітенціарної системи» та у процесі проходження науково-виробничої практики «Волонтерська практика», що сприяло розвитку у студентів творчого мислення, формуванню умінь визначати власну позицію та використовувати набуті психолого-педагогічні та соціально-педагогічні знання в різних навчально-професійних умовах;

- створення мотивації до соціального партнерства як основи практичної взаємодії майбутніх працівників соціальної сфери із суб'єктами соціальної роботи з неповнолітніми правопорушниками, що реалізовувалась

шляхом залучення студентів до різних форм позааудиторної діяльності на засадах соціального партнерства, зокрема у сфері наукової діяльності.

Особливо дієвим у забезпеченні відповідної підготовки студентів було створення інноваційного проекту «Гендерний відкритий університет – Школа волонтерства», у процесі реалізації якого відбулися тренінгові заняття за спеціально розробленою, затвердженою програмою «Підготовка волонтерів до роботи в службі пробації».

Привертає увагу розробка авторкою навчально-методичного посібника «Гендерночутливий підхід у роботі з вразливими верствами населення у соціально-правовій сфері», тестових завдань для оцінки знань майбутніх працівників соціальної сфери з правозахисної тематики та професійної етики працівників служби пробації, які необхідні у процесі соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, і картки оцінювання рівнів сформованості професійних умінь і навичок, необхідних для здійснення майбутнім працівником соціальної сфери соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

Об'єктивні результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що за всіма визначеними критеріями відбулися суттєві позитивні зміни, що довело достатньо високу ефективність відповідно розроблених педагогічних умов підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням, і доцільність їх упровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

Грунтовність дослідження підтверджується можливістю використання доробків дисертації для організації індивідуальної роботи, розроблення навчальних програм і програм педагогічних практик, коригування навчальних планів, у системі підвищення кваліфікації як педагогічних працівників, так і працівників соціальної сфери, у підготовці посібників, програм навчальних дисциплін, у позааудиторній виховній роботі зі студентами за визначеною проблематикою.

Загалом наукова новизна та практичне значення даного дослідження не викликають сумніву. Науковий апарат та структура дисертації розроблені чітко та логічно. Поставлені у науково-дослідній роботі завдання знайшли своє відображення і розв'язання, гіпотеза підтвердилась. Текст містить якісний та кількісний аналіз отриманих даних.

Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертації, провідні висновки та рекомендації якої оприлюднені у шістнадцяти публікаціях. Це дає підставу вважати, що рецензована робота є завершеною працею.

Однак, оцінюючи кандидатську дисертацію Валентини Володимирівни Анголенко в цілому позитивно, дозволимо собі відзначити деякі дискусійні аспекти та побажання.

1. На нашу думку, дисертантці варто було б визначити соціально-психологічний портрет неповнолітнього правопорушника зважаючи на сучасні умови соціалізації дітей, також навести статистику скоєння видів правопорушень неповнолітніми, що дозволило б більш чітко визначити об'єкт соціально-педагогічного супроводу.

2. Дисертація значно б виграла, якби авторка детальніше розкрила організацію самостійної роботи студентів у напрямі їхньої підготовки до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням.

3. Доцільним було б, якщо дисертантка детально розглянула ідеї корифеїв пенітенціарної педагогіки, зокрема А. С. Макаренка, відносно можливості перевиховання особистості неповнолітнього правопорушника.

4. Вважаємо, що в частині розглянутої проблеми доцільним було б і відзначення необхідності популяризації культури безпеки життя і діяльності серед дітей та молоді, що сприяє реалізації державної політики не тільки з питань освіти і виховання, а й у сферах норми й права, і виступає превентивним заходом у даному проблемному полі. Розробка необхідного для здійснення соціально-педагогічного супроводу методичного механізму

формування культури безпеки неповнолітніх правопорушників з використанням, наприклад, засобів масової комунікації, вочевидь, сприяла б ефективній реалізації досліджуваних питань.

Висловлені зауваження загалом не знижують теоретичної та практичної значущості роботи. Є всі підстави стверджувати, що дисертаційна робота «Підготовка майбутніх працівників соціальної сфери до здійснення соціально-педагогічного супроводу неповнолітніх, звільнених від відбування покарання з випробуванням» відповідає вимогам пп. 9, 11, 12, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її авторка Валентина Володимирівна Анголенко заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.05 – соціальна педагогіка.

Офіційний опонент
кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри охорони праці
та техногенно-екологічної безпеки
Національного університету
цивільного захисту України

